

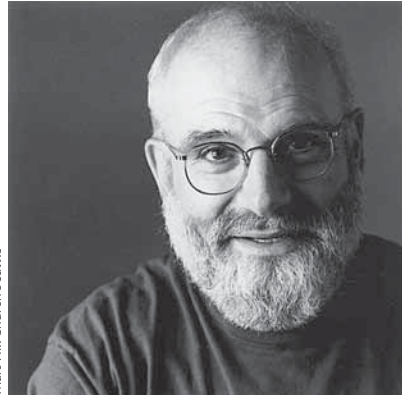
SACKS NATURALISTA

Adolf Tobeña

La desaparició d'Oliver Sacks, el 30 d'agost del 2015, va tancar una època. El seu adéu definitiu es va viure com la pèrdua d'una figura major, l'estroncament d'una veu d'immensa penetració i influència en el món d'avui. El lament pel silenci del neuròleg-poeta fou unànime i sincer arreu. Des de totes les tribunes, de les més populars a les més enlairades i elitistes, es va saludar amb tristesa el final del seu frondós i inspirador itinerari per la frontera entre la clínica i la narració poètica. No van ser pas pocs els que van pensar que l'Acadèmia sueca havia badat: que el Nobel de Literatura el tenia merescut i que a Estocolm no havien reaccionat a temps. Sacks fou un cim en això que s'ha batejat com «neurocultura»: un artesà enginyós a l'hora de bastir fusions engrescadores de savieses humanistes i científiques, en forma de relats sobre les subtileses i els enigmes del magí. El seu traç serà perdurable.

El comiat del *New York Times* deia que «les qualitats que distingien Oliver Sacks com un escriptor brillant eren les mateixes que el feien el metge ideal: subtileza en l'observació i devoció pel detall, enormes reserves de simpatia i una comprensió intuïtiva dels enigmes del cervell humà i de les desafiantes i recargolades interaccions entre el cos i la ment». El catalogava, a més, com «un humanista fervent i capaç de grimpar entre disciplines allunyades tant quan escrivia sobre els seus pacients com quan ho feia sobre la seva devoció per la química o sobre les virtuts de la música, per tal de contribuir a destriar les meravelloses interconnexions dels fenòmens vitals; els lligams entre la ciència i l'art, la fisiologia i la psicologia, així com la bellesa del món natural i la màgia de la imaginació humana».

Això fou Sacks: un prolífic i seductor metge escriptor. Un neuròleg fabulador. Un poderós recreador de l'antiga tradició dels relats basats en curiositats clíniques o en excepcionalitats de l'enginy que ell sabé convertir en cròniques tendres, absorbents i farcides d'espurnes intuïtives i sovint inspiradores. Són in-

Mars Hill Church Seattle

«OLIVER SACKS FOU UN CIM EN AIXÒ QUE S'HA BATEJAT COM «NEUROCULTURA»»

comptables els neuropsicòlegs i neurobiòlegs que han confessat que trobaren, en els seus contes, un doll motivador per emprendre carreres dedicades a la clínica mental o a la recerca sobre el cervell. Sacks no fou, però, ni un assagista profund en el vibrant camp del pensament ancorat en la neurociència ni tampoc un divulgador de la recerca de frontera, que són dues medalles addicionals que també se li han adjudicat.

L'assaig filosòfic de base neurocientífica té contribucions múltiples i ben rellevants a la nostra època: Edelman, Dehaene, Pfaff, Damasio, Pinker, Churchland, Searle, Crick, Denet, Le Doux, Koch, Llinás, Ga-

zzaniga, Fuster, Changeux, Kandel, Ramachandran, Frith, Fehr, Kahneman, Greene, Thagard i d'altres. És un camp fèrtil on Sacks no hi va participar malgrat liderar, de lluny, la llista dels llibres de neurocultura més venuts i encapçalar l'Olimp dels autors insignes. Ell va conrear la plasmació d'històries clíniques en dotzenes i dotzenes de contes per on desfilen una munió de pacients amb símptomes misteriosos i inversemblants, espigolant en l'immens i sempre canviant reservori de les anomalies i les singularitats del magí. Va destacar com a cronista i seguidor habilitíssim d'una sòlida tradició de la neurologia clínica, amb practicants notables al segle XIX, sobretot, i a la qual el seu mestre més venerat, Alexander Luria, féu contribucions indefugibles. Però així com Luria es va endinsar en la descripció minuciosa i el seguiment sistemàtic d'alguns casos excepcionals per convertir-los en finestres per a les indagacions fructíferes, Sacks va preferir, gairebé sempre, el mosaic. Es va abonar a la multiplicat calidoscòpica del retrat breu, al goteig de fragments vitals pescats en la fira de rareses de la clínica neural. La de la seva trinxera com a facultatiu, la dels col·legues propers i l'accessible a les publicacions mèdiques. Dins d'aquesta tradició, algunes novel·les de Ian McEwan (*Enduring Love*, *Saturday*) potser casen millor amb l'avantguarda recercadora, com a fonts de disseminació, que no pas

l'acumulació vibrant però abassegadora de minúcies que Sacks usava per instruir i entretenir.

Les grans revistes de medicina clínica mantenen, amb bon criteri, la descripció de casos únics i singulars com a eines per al desafiament instructiu. Són anomalies espontànies, «experiments» de la naturalesa, estranys viarans de la biologia esgarriada. Aquest és el territori Sacks: la seva drecera preferida vers les raconades del magí. Ho és també el de la neurologia tradicional. Recorda la ferma vàlua educadora i la perpètua font de novetats que aportarà sempre la clínica. Les fronteres de recerca, les línies d'avenç trencador i resolutiu sobre els trenats del cervell i les propietats de les cogitacions i els sentiments són a altres bandes, però: en multitud de laboratoris, ordinàriament, on se sotmet la naturalesa a condicions restrictives sense haver d'esperar els seus capricis, excepcionalitats i accidents. D'ací que Sacks, que va cultivar l'encís perenne per la

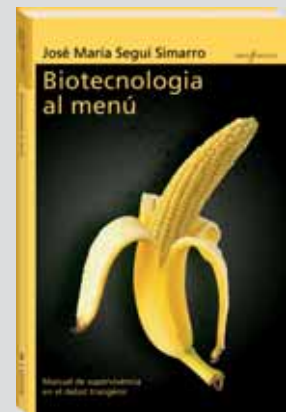
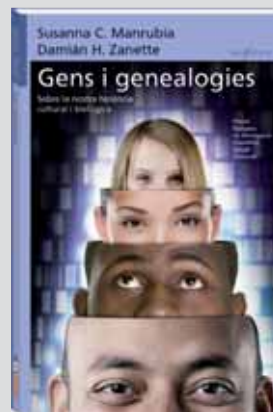
**«SACKS VA CONREAR LA PLASMACIÓ
D'HISTÒRIES CLÍNiques EN DOTZENES
I DOTZENES DE CONTES PER ON
DESFILEN UNA MUNIÓ DE PACIENTS
AMB SÍMPTOMES MISTERIOSOS
I INVERSEMBLANTS»**

singularitat clínica, furgués poc la frontera del seu camp. Acotacions precises i breus, de tant en tant, per vestir i arrodonir els seus casos.

Això l'acosta a la feina dels naturalistes. A la descripció primmirada i detallista d'espècimens que sempre proveirà de sorpreses malgrat l'abundor, la varietat i la sofisticació dels registres censats. Els admirava molt, de fet, els naturalistes i en pregona les bondats inalterables per continuar atrapant coneixement sobre el cervell humà. Observació i registre minuciosos, detecció infatigable d'especificitats simptomàtiques en els fenòmens motors, sensorials, cognitius i afectius. Aquest era el seu món. És el primer estadi, l'obligatori, de fet, en la feina d'anar fixant savieses. És també, potser, el més temptador i gormand per a la crònica. Queda lluny, però, de la frontera exigent i de les sinuoses i sovint esquerpes esclertes del progrés substantiu. ☺

Adolf Tobeña. Catedràtic de Psiquiatria de la Universitat Autònoma de Barcelona.

sensefronteres

PUV PUBLICACIONS
UNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

www.bromera.com
edicions
bromera